

לחיות את האמונה

הרב אליעזר טורק שליט"א

דבר נפלא שמעתי מהגאון רבי אריה הכהן פרידמן שליט"א, ששמע מהגאון הצדיק רבי יצחק גרינברג זצ"ל, ששימש כמשגיח בישיבות 'כנסת חזקיהו' ולומז'ה בפתח-תקוה, ומבכירי וותיקי תלמידי ישיבת חברון. לעת זקנותו של הגאון הצדיק רבי לייב חסמן זצ"ל, משגיח ישיבת חברון ובעל ה'אור יהל', ליווה אותו פעם רבי יצחק בדרכו מביתו לכיוון הישיבה. לפתע, באמצע הדרך נעצר רבי לייב ואמר: "אוי! שכחתי דבר מה..." סב על עקבותיו, והחל לשוב לכיוון הבית.

בתחילה ניסה רבי יצחק להניא אותו מכוונתו ואמר לו: "רבה! אנא אל תטרוח. אם שכחתם דבר מה אני יכול לחזור ולהביאו עבורכם". אולם רבי לייב סרב, בהטעומו: "אני מוכרח ללכת בעצמי, כי זו מצווה שבגופו!". רבי יצחק היה סקרן לדעת איזו מצווה שכח רבו לקיים, שבגינה טורח לשוב לביתו בגיל לא צעיר, ופסע מאחוריו בעדינות.

מה מאד נדהם רבי יצחק לראות את רבו - רבי לייב - מגיע לפתח ביתו, נעמד מול המזוזה, מתבונן בה דקה מועטת, "התכוון בעניינה" - כלשון הרמב"ן, ושם שוב את צעדיו לכיוון הישיבה...

*

שמעתי מהגאון רבי משה שלפוברסקי שליט"א, על אביו הגאון רבי מיכל זצ"ל, ראש ישיבת 'תפארת צבי', כי פעם אירע ביום בהיר שקרא אביו זצ"ל לאחד הנכדים ושאלו: "אמרת היום על הניסים?". הנכד לא הבין את פשר השאלה, מה רוצה הסבא מחייו, הן לא חנוכה היום ולא פורים...

סיפר הנכד לאביו בפליאה את אשר אירע לו עם סבא, ורמז בעדינות כי הוא חושש שמא צלילות דעתו של הסבא נחלשה מעט, עקב גילו המתבגר. מאוחר יותר כשנשאל רבי מיכל למה כיוון בשאלתו, אמר: "בני יקירי, דע לך כי לא מיניה ולא מקצתיה, ברוך השם דעתי צלולה לחלוטין. הנכד לא ירד לסוף דעתי. התכוונתי לעוררו על נקודה מסוימת הטעונה חיזוק אצל כל יהודי ויהודי: "הרי כל יום אנו אומרים בברכת מודים: 'נודה לך ונספר תהלתך, על חיינו המסורים בידך, ועל נשמותינו הפקודות לך, ועל ניסך שבכל יום עמנו, ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת, ערב ובוקר וצהרים'. הרי שכל העת אנו מתקיימים בנסים. כל חיינו הם שרשרת ניסים ארוכה. בשביל להתקיים אנו זקוקים לרחמי וחסדיו של הקדוש ברוך הוא כל העת. אין כאן טבע ומנהגו של עולם..."

"רציתי לעורר את ההכרה הזאת אצל הנכד, שיחוש מעט בנסים השגרתיים העוטפים אותו כל העת. הרי יש לו ברוך השם חיים טובים, משפחה טובה, בריאות, פרנסה, שכל וכישורים - אלו הם חסדים תמידיים גלויים ונסתרים, שמעניק לנו השם יתברך. רציתי שהוא ישים לב לכל זה. לא מעבר לכך".

*

מעשה נפלא בעל מסר חשוב ונוקב ביותר, שמעתי על הגאון הצדיק רבי יונה מרצבך זצ"ל, גברא רבא בתורה ויראה. קודם המלחמה שימש כרבה של העיר דרמשטט בגרמניה, ונמנה בין דמויות ההוד של שרידי רבני אשכנז. לאחר המלחמה, כשעלה לארץ הקודש, שימש עשרות שנים כאחד מראשי הישיבה בישיבת 'קול תורה' המעטירה.

באחד הימים החורפיים, כשסיים רבי יונה למסור את שיעורו בישיבה בשעות הצהריים, הוא עזב את הישיבה ושם את פעמיו לעבר התחנה הקרובה בדרכו הביתה. לפתע החל לרדת גשם חזק, והיות ובבוקר היה מזג האוויר נעים ונינוח יותר, הוא לא הצטייד כראוי באמצעי התגוננות מפני הגשם, עם מטריה ומעיל.

והנה, מיד כשיצא מרחבת הישיבה, עצרה מכונית סמוך אליו, נהוגה בידי אברך בלתי מוכר. הנהג הציע לרבי יונה להיכנס למכוניתו, וכי ישמח להסיעו לאן שיחפוץ. רבי יונה נענה לבקשתו.

בדרך סיפר הנהג לרבי יונה, כי למעשה לא הייתה כלל כוונתו להיכנס לרחוב הפסגה, [הרחוב בו ממוקמת הישיבה], ורק בגלל סיבה בלתי מתוכננת מראש, נכנס אליו בכל זאת. "הא! תראו איזו השגחה פרטית", הפטיר הנהג בהתפעלות, "כנראה רצו משמים שאגמול עמכם חסד. ממש השגחה פרטית!..."

רבי יונה שמע את הדברים והגיב בחיוך: "נו! אתם ספרתם לי סיפור של השגחה פרטית, אף אני אספר לכם ספור של השגחה פרטית, מקרה שארע עמי בשבוע שעבר".

רבי יונה ספר לנהג כך: "לפני ימים אחדים יצאתי מהישיבה בדיוק בשעה הזאת, ומהרתי לאוטובוס הנוסע לעבר ביתי בשכונת רחביה. פתאום החל לרדת גשם זלעפות, וגם אז לא הייתי מצוייד בצורה מוגנת מספיק כנגד הגשם.

עלול

לעילוי נשמת
הרב אלטר אהרן יצחק
הרשקוביץ זצ"ל
י"ז בטבת תשע"ו

עלות העלון לשבת
200 ₪ בלבד
בנק דיסקונט סניף 56
השבון 215973
ע"ש: SHCH office
אסמכתא למייל:
Shuly3910@gmail.com

הפצה: אלעד, חדרה, אשדוד,
בני ברק, פתח תקווה, רחובות,
מודיעין עילית ואחיסמך

העלון נתרם השבת לעילוי נשמת
לע"נ מרת חנה הענטשה ע"ה בת ר' יוסף אלטר זצ"ל
נלב"ע ו' אלול תשע"ט

ע"י התפילה מתעורר באדם הגשי אמונה, השגחה וקרבת ה' יתברך. | הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל

בנוסף, כמה פסיעות לפני שבאתי לתחנה חלף האוטובוס על פני ביעף... והיות שהאוטובוס בא רק פעם בשעה, נאלצתי ללכת רגלית מהישיבה בשכונת בית וגן ועד רחביה, וכך הגעתי הביתה רטוב עד לשד עצמותי... "נו!" - הפטיר רבי יונה - "הראיתם איזו השגחה פרטית מופלאה?...". רבי יונה ביקש באמצעות סיפורו זה להדגיש פרט חשוב מאוד באמונה: השגחה פרטית קיימת תמיד, בכל רגע ובכל פרט לטוב ולמוטב. אין ההשגחה הפרטית נמדדת ומצטיינת בציון לשבח, רק כאשר העניינים מסתדרים לשביעות רצונו של האדם. אדרבה, ההכרה בהשגחה פרטית ורמת האמונה של האדם, נמדדות דווקא כאשר אין העניינים מסתדרים כפי רצונו. אז, אפוא, מטלת על האדם החובה לעבוד על עצמו, להעצים בנפשו את הידיעה והאמונה כי הכל נעשה ברצונו יתברך בהשגחה מדוקדקת, במידה ובמשורה.

דברי הרמב"ן בסוף פרשת בא, הם ללא ספק דברים יסודיים ונעלים ביותר, הראויים לכל בן תורה ללמד, לדעתם, לשננם ולהפנימם היטב. עליהם מבוססים יסודות האמונה, ובהם גלומים כל עיקריה ושורשיה. הגאון הצדיק רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, משגיח ישיבת פוניבז', התבטא פעם: "היה שווה להגיע לעולם רק כדי להכיר את דברי הרמב"ן הללו!". בדברינו כעת נתמקד בחלק מדבריו, ונוסיף להאיר אותם מעט באור יקר: "...ובעבור כי הקדוש ברוך הוא לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצווה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון... והצריך שנכתב כל מה שנראה אלינו באותות ובמופתים על ידינו ועל בין עינינו, ולכתוב אותו עוד על פתחי הבתים במזוזות, ושנזכיר זה בפינו בבוקר ובערב... וכן כל כיוצא בהן מצוות רבות זכר ליציאת מצרים. והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלוקים".

"כי הקונה מזוזה בזו אחד וקבעה בפתחו ונתכוון בעניינה, כבר הודה בחידוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו וגם בנבואה, והאמין בכל פינות התורה. מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאד על עושי רצונו, שהוציאנו מאותו עבדות לחרות, וכבוד גדול לזכות אבותיהם החפצים ביראת שמו.

"ולפיכך אמרו (אבות ב, א): 'הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה', שכולן חמדות וחביבות מאד. שבכל שעה אדם מודה בהן לאלוקיו. וכונת כל המצוות שנאמין באלקינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כונת היצירה. שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין לאל עליון חפץ בתחתונים, מלבד שידע האדם ויודה לאלקיו שבראו...".

המשגיח, הגאון הצדיק רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, היה אומר כי היות והרמב"ן היה שלם בתכלית השלימות בשלושה תחומים שונים: גאונות, חקירת השכל וקבלה, הרי שאם הוא אומר כי אין טעם אחר ביצירה הראשונה, מלבד שנדע את השם ונודה לו שבראנו, בהכרח שלא יתכן שיהיה טעם אחר! מלבד מטרה זו בלבד "שידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו!".

מלשונו של הרמב"ן שכתב: "כי הקונה מזוזה בזו אחד", משמע כי עצם קניין המזוזה, אפילו עוד קודם שקבעה בפתחו, כבר: "אם נתכוון בעניינה הודה בחידוש העולם והשגחתו... והאמין בכל פינות

התורה". עלינו להיווכח כמה כח גלום בזו אחד, כאשר משתמשים בו לצרכים נכונים בכוונה נכונה! הזו היחיד והמועט הזה, אם היתה בו כוונה ראויה, הרי שהוא בעל ערך עצום - על ידו נהפך האדם למאמין בכל פינות התורה!

הגאון רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל, בעל 'משמר הלוי', תאר פעם באחד משעוריו כיצד רבו הגדול, מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, בעל 'חזון יחזקאל', הרגיש במזוזה כמניע ומזרז בעבודת השם יתברך. בכל פעם שהיה יוצא מביתו, היה רבי יחזקאל מצמיד בהתרגשות רבה את אצבעות ידו אל המזוזה 'ומתכוון בעניינה', ואומר: "רבונו של עולם! אני יוצא כעת מביתי בריא ושלם, מבקש אני מלפניך בתחינה, שאזכה לחזור לכאן בריא ושלם...".

שגורים היו על לשונו של רבי יחזקאל דברי הרמב"ם הנודעים (הלכות מזוזה ו, ג): "חייב אדם להיזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד, וכל זמן שייכנס ויצא יפגע בייחוד השם - שמו של הקדוש ברוך הוא, ויזכר אהבתו ויעור משנתו ושגינותיו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר עומד לעולם ולעולמי עולמים, אלא ידיעת צור עולמים, ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים".

בכל פעם היה רבי יחזקאל משנן את דברי הרמב"ם הללו בבכי נרגש, כשלאחריהם תרגם את הדברים במלים שלו: "אתם שומעים? אדם עובר בפתחי ביתו עשרות פעמים ביום. בכל פעם שנכנס ויוצא ורואה את המזוזה, הוא מוכרח להזכר שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים, אלא ידיעת צור העולם! כמה התעוררות יש בזה! כמה זה מחייב אותנו לחיות את הרבונו של עולם!".

שירת האמונה

הגאון רבי יחזקאל סרנא זצוק"ל

מזמור שיר ליום השבת; טוב להודות לד' ולזמר לשמך עליון. לכאורה, הדברים מופלאים, "מזמור שיר ליום השבת" - הרי שיש תוכן מיוחד לשיר השבת, ומה היא המסקנא, "טוב להודות לד' ולזמר לשמך עליון", דברים כלליים: הודיה לד', זמרה לשם עליון, והיכן היא שירתה של שבת.

אמנם כל עיקרה של שאלה זו נובעת מתוך חוסר הכרתנו במהותה של שירת התורה, שהיא שירה הנושאת עליה את חותם האמת, כי לנו נראה שהשירה ששרו בני ישראל על הים, על הנס שרו, וכן גם בשאר השירים שבספרי הקודש, דומה לנו שעל מאורעות מסוימים שרו אותם. ועל כן תמהים אנחנו מהו המאורע של שירה זו של שבת. אך באמת השירה לא על מאורע היא באה, אלא על האמונה. המאורע אינו אלא אמצעי להכרת האמונה ולתחושתה, ואחריה, אחרי האמונה, פורצת השירה. חכמינו ז"ל [שמו"ר פכ"ג, ו'] אמרו על הפסוק "תשורי מראש אמנה", שבשביל האמונה שהאמין ראש המאמינים, אברהם אבינו, להקב"ה שנא' והאמין בה', זכו ישראל לומר שירה על הים כי זוהי עיקרה של שירה, שירה על האמונה, ואם שרו ישראל מתוך האמונה שנתגלתה להם בשעת קריעת ים סוף, ראו בכך חז"ל השתוות לאברהם אבינו, מחולל האמונה בעולם, שקריעת ים סוף לא היתה אלא הכשר כדי שתחול עליהם אמונת אביהם אברהם, ומשם באה השירה, אך אין היא מצומצמת כלל וכלל במאורע זה לבדה, אלא שייכת היא ביסודה לנצחיות האמונה בכלל, אמונת אברהם אבינו. וכן משמע מדברי חז"ל במכילתא, [ריש

רבי יעקב רוקח בספרו **שערי תפילה: "כל האומר 'מזמור לדוד ה' אורי וישעי' מראש חודש אלול עד אחר שמחת תורה, אפילו גזרה רעה נתונה עליו מן השמים**

פרשת השירה] שעשר השירות ששרו ישראל המשך אחד להם, כי לא המאורע הוא הקובע, אלא האמונה היא הקובעת, אין המאורע זקוק אלא כדי שהאמונה תקבע בלב ותשתרש בנשמה, אבל אחרי שהיא קיימת, היא היא ששרה את השירה, ומקרבה היא עולה.

ועל כן אין כל הבדל בין השירות השונות, בין שירת דור למשנהו כי האמונה אחת היא לעולם. מובדלת היא ביסודה שירת התורה משירה אחרת [להבדיל] האחרונה לא תמיד היא מהלכת בד בבד עם האמת, אדרבא לרוב היא מובדלת ומנותקת מן האמת, נתונה היא בדמיונות כזב. באשליות ובהזיות שלא מן המציאות הממשית.

לא כן שירתה של התורה, שהיא דווקא האמת הגדולה והכבירה ביותר, וככל שהאמת גוברת בלב כך גוברת השירה מקרבה. כי שירה ואמת חד הם, והיש לך אמת גדולה מן האמונה! והרי היא היא האמת! וכל כמה שזו מתאמתת מולידה היא את השירה. כי על כן שירתה של תורה שירת האמת היא. וזהו מזמורה של שבת: "טוב להודות לד'", אמונה, כי זה כל עיקר תכנה של שירת ישראל, האמת שבאמונה. והתגברות האמונה הבאה ע"י השבת מולידה את שירת השבת.

כל ההודאות והשירות שנאמרו והושרו, על 'מאורעות שעה' הושרו. כמו בקריעת ים סוף וכיו"ב. אבל אין תכלית שמים וארץ להכיר טובו וחסדו של הקב"ה רק מתוך המאורע לבד, אלא: כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו: בתמידות, עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו: לעולם. הא למה זה דומה. לאדם הרואה ברק ומברך עליו עושה מעשה בראשית. האומנם זוהי צורת מעשה בראשית שהחושך הוא לפני כן והחושך הוא אחרי כן ורק רגע של אור עובר? אלא שזוהי חולשתו של האדם שירד מגדולתו, שאינו רואה את הטובה המורגלת והתמידית, ואינו רואה מעשה בראשית אלא באור מתוך החושך. וזהו כחילול, חלילה, בכבודו של הקב"ה.

אבל הכבוד האמיתי הוא להודות על הטובה התמידית, לברך על המאורעות הקבועים ועומדים בעולם ומשפיעים טוב וחסד תמיד, וזוהי סגולתה של שבת להכיר הבריאה כמו שהיא כי שמחתני ד' בפעלך במעשי ידך ארנן. וזהו שאנו אומרים בתפלה; אתה קדשת את יום השביעי לשמך תכלית מעשה שמים וארץ. כי אך זוהי תכלית מעשה שמים וארץ, וזהו קדושת שמי יתברך, ש"נודה לשמו בכל יום תמיד" וזהו השיר של שבת: טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון.

יסוד ההשגחה הפרטית

הגאון רבי דוד כהן שליט"א

כל ענינה של 'השגחה פרטית' מיוסדת על ענין זה שהנהגת הבריאה נמסרה למעשיהם של ישראל עפ"י התורה והמצוות, וזה מפורש בדברי הרמח"ל בספר דרך ה' (ח"ב פ"א אות ג) שכתב וז"ל: ואמנם בהיות שנשתנה המין האנושי מכל שאר המינים, שניתנה לו הבחירה והיכולת... ונמצא בבחינה זו פועל ומניע ולא נפעל, גם ההשגחה עליו מוכרח שתשתנה מההשגחה על שאר המינים, הנה יצטרך להשגיח ולהשקיף על פרטי מעשיו, להמציא לו כדרכיו וכפרי מעלליו, ונמצא שיושגחו מעשיו כלם ותולדותיהם, וישוב ויושגח עליו כפי הראוי לתולדות המעשים... וזה ממה שאין שייך בשאר

המינים, שאישיהם נפעלים ולא פועלים... שהנה תהיה ההשגחה לקיים השורש ההוא וענפיו... אכל המין האנושי שאישיו פועלים ומניעים כמו שכתב, הנה צריך שיושגחו כפרט.

ומבואר בדבריו שכל ענינה של ההשגחה פרטית הוא, כיון שהנהגת הבריאה נמסרה למעשי האדם, צריך שיושגחו כל מעשיו בפרט בשביל הנהגת הבריאה. וענין השגחה זו היא שאין הנהגה עם האדם עפ"י חוקי הטבע כשאר המינים בבריאה, אלא בסדר של השגחה פרטית עפ"י מעשיהם, ואין הנהגה זו מצד הטבע כי אין הטבע משתנה לפי המעשים של בני אדם, אלא הנהגה מיוחדת היא מעל מערכת הטבע בבחינת 'נס', כמו שביאר הרמב"ן בהדיא ריש פר' וארא וז"ל: כי לא תבא על אדם טובה בשכר מצוה או רעה בעונש עבירה רק כמעשה הנס, ואם יונח האדם לטבעו או למזלו לא יסיפו בו מעשיו דבר ולא יגרעו ממנו, אבל שכר כל התורה וענשה בעוה"ז הכל נסים והם נסתרים, יחשב בהם לרואים שהוא מנהגו של עולם... וכו'.

המבואר בדבריו הוא, שמה שנעשה ונגזר על האדם לשכר ועונש בעוה"ז, אינו עפ"י מערכת חוקי הטבע והמזל כשאר כל הברואים, כי מצד הטבע לא ישתנה שום דבר מחמת מעשי בני אדם, ואינו אלא נס נסתר למעלה מדרך הטבע בתוך הטבע ומנהגו של עולם. וזה מה שנתחדש לישראל כשניתן להם התורה והמצוות, שמעכשיו תהיה הנהגה עמהם עפ"י התורה והמצוות שלהם, וזהו ענין 'שכר כל התורה וענשה בעולם הזה שמנהיג הקב"ה את האדם עפ"י מעשיו ונותן לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו, ומשגיח הקב"ה על האדם ומשדד מערכות הטבע בנימים נסתרים להנהיגו עפ"י מעשיו שלא היה נעשה מצד דרכי הטבע, אלא בדרך נס למעלה מדרך הטבע.

וזהו מה שכתב הגאון רבי יצחק אייזיק חבר זצוק"ל, שלכן הורידנו הקב"ה למצרים והוציאנו משם, כדי להקדים ולתקוע בלבבנו פינת יסוד התורה, שכשנצא ממצרים ונקבל את התורה והתרי"ג מצוות, תתחדש לנו הנהגת הבריאה עפ"י מעשינו בתורה ומצוות למעלה ממערכת הטבע.

ויסוד זה נתגלה לנו ע"י שהוריד הקב"ה את אבותינו למצרים, המקום המלא ביותר בטומאת הכפירה, וארץ מלאה מכשפים 'שמכחישין פמליא של מעלה' (חולין ז, ב), הכל בכדי שביציאתנו משם תתגלה לנו בנימים ונפלאות שהכל מתנהג עפ"י השגחתו יתברך, ואין שום דבר מתנהג בטבע ומקרה, ואין הטבע אלא כגרזן ביד החוצב. ומתוך הכרה זו באה האמונה בהשגחה פרטית, שהיא האמונה שכל הנהגת הבריאה תלויה במעשיהם של ישראל עפ"י התורה והמצוות, כי כל זמן שלא נתברר להם שהטבע אינו

אלא כגרזן ביד החוצב, לא היה מקום לאמונה זו שכל מעשיהם פועלים וגוזרים את הנהגת הבריאה. וביציאת מצרים נתגלה להם הנהגת הבריאה עפ"י התורה והמצוות, ובזה נשרש בליבם פינת יסוד התורה שהיא האמונה בהשגחה פרטית, כדי שאח"כ יקבלו את התורה ברצון.

ויסוד כל הדברים מבואר בדברי הרמב"ן סוף פרשת בא הידועים וז"ל: הנה מעת היות עבודת גילולים בעולם מימי אנוש החלו הדעות להשתבש באמונה... וכאשר ירצה האלוקים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשנוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה כלם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה מחדשו, ויודע ומשגיח ויכול... אם כן האותות והמופתים הגדולים

יכול לבטלה, ומעביר מעליו כל המקטרגים וכל גזרות קשות ורעות, ויוצא זכאי בדין, ומובטח לו שיוציא ימיו ושנותיו בטוב, ויערב לו."

עדים נאמנים כאמונת הבורא ובתורה כולה, וכעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת ככל דור לעיני כל רשע או כופר, יצווה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו... וכן כל כיוצא בהן מצוות רבות זכר ליציאת מצרים, והכל להיות לנו ככל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלוקים...

הרי שיסד לנו הרמב"ן שתכלית כל האותות והמופתים שעשה הקב"ה לאבותינו במצרים, היה הכל לגלות לנו עיקר האמונה בה' ולבטל דעת הכופרים והמכחישים אמונה זו ר"ל. ושוב ממשיך הרמב"ן בלשונו המפורסמת וז"ל: ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה כניסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק כתורת משה רבינו עד שנאמין ככל דברינו ומקרינו שכולם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו, הכל כגזרת עליון כאשר הזכרתי כבר.

ומבואר בדבריו שמתוך הגילוי של הניסים המפורסמים כיציאת מצרים מכיר האדם בניסים הנסתרים, וענין ה'ניסים הנסתרים' הם כל דברינו ומקרינו שאין בהם טבע ומנהגו של עולם, 'אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו'. והרי זהו ענין ה'השגחה פרטית' עפ"י קיום התורה והמצוות שביאר הרמב"ן, 'כי לא תבוא על אדם טובה בשכר מצוה או רעה בעונש עבירה רק כמעשה הנם, ואם יונח האדם לטבעו או למזלו לא יוסיפו בו מעשיו דבר ולא יגרעו ממנו, אכל שכר כל התורה ועונשה בעוה"ז הכל ניסים והם נסתרים, יחשב בהם לרואים שהוא מנהגו של עולם והם כאדם עונש ושכר כאמת'. וכל זה נתגלה מתוך הנימים המפורסמים של יציאת מצרים, שמהם למדנו שגם הנהגת הטבע היא השגחת הקב"ה, ורק אז שייך ענין של שכר ועונש כשכר עוה"ז ועונש עוה"ז. ואף שעיקר הדבר שיש שכר ועונש ככל עניני עוה"ז הוא מה שהקב"ה פירש כתורה, אין לזה אפשרות כלל רק לאחר שאנו יודעים שכל הנהגת העוה"ז הוא השגחת ה'.

נצחיות האדם

הגאון רבי נתן צבי פינקל זצוק"ל הסבא מסלבודקא

כתוב בתורה: "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך" (דברים ו). ופירשו חז"ל (ספרי שם): "לא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה (רוצה לומר מחשיבה), אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה", כלומר, כמו שניתנה היום. וכן אמרו חז"ל: "בכל יום יהיו בעיניך חדשים" (רש"י דברים כו ועוד).

אין הכוונה שיהיו נחשבים בעיניכם כחדשים כאילו ניתנו היום, אלא שהאמת היא שהתורה ניתנת בכל יום ויום. וכן תירגם אונקלוס את הפסוק "קול גדול ולא יסף" (דברים ה): "ולא פסק", וכפירוש רש"י "שקולו חזק וקיים לעולם", כלומר, שקול ה' שהשמיע את עשרת הדברות אינו פוסק לעולם והוא מצווה אותנו תמיד ללא הפסק בכל יום ויום, ואכן הם תמיד חדשים ממש.

ולכאורה יש להבין, איך אפשר לחייב את האדם שהוא קרוץ מחומר ובן תמותה לקלוט את קול ה' הנצחי המצוה עליו בכל יום? אולם הרי האדם נברא בצלם אלהים ונופחה בו נשמה נצחית שאינה נספית

לעולם ובכוחו לשמוע את קול ה' שאינו פוסק לעולם ולקלוט תמיד את ציווי התורה הנצחיים. ואף על פי שהוא נוצר בחלקו גם מעפר מן האדמה, גם חלק זה נצחי. הכתוב אומר: "ה' בחכמה יסד ארץ" (משלי ג), היינו, שגם הארץ יסודה בחכמה הנצחית של ה', ואם כן גם גוף האדם הנוצר מן האדמה הוא כוח רוחני נצחי, ומאחר שהתאחד עם נשמת החיים שנופחה בו ממעל, וכתוב בו: "ויהי האדם לנפש חיה" כלומר, שכל האדם נעשה נפש חיה, הרי בכוחו ומחובתו של אדם זה להקשיב תמיד לדבר ה' הנשמע ללא הרף ולקיימו כדיוטגמא חדשה שניתנה באותו רגע.

ואמנם אמרו חז"ל (חולין קמב): "אין לך כל מצוה ומצוה בתורה שאין שכרה בצדה שאין תחית המתים תלוי בה, שנאמר (דברים כב): 'למען יטב לך ולמען יאריכון ימיך' לעולם שכולו טוב ולעולם שכולו ארוך". מהו עולם שכולו טוב, שאין בו שום משהו של רע? ועולם שכולו ארוך שכל רגע שבו אין לו סוף? הרי זה העולם הנצחי. ואם האדם המקיים מצוה אחת - זוכה בשכרה לעולם נצחי זה, הרי שהתורה היא נצחית, וגם האדם למרות שהוא מורכב גם מחלק העפר, הוא נצחי. וזה פירושה של תחילת המאמר, שאין לך מצוה שאין תחית המתים תלוי בה, כלומר ערכה נצחי ושכרה נצחי. ואם מדובר בנצח, הרי אין בו אתמול ומחר אלא הכל הווה.

ולפי זה פירוש הכתוב "אנכי מצוך היום", שכשם שה"אנכי" הוא למעלה מן הזמן, כך ציווי אל האדם אינם במסגרת הזמן ולעולם הם בבחינת "היום" ובכל יום ויום המה כחדשים.

ולפי זה, כשאדם פורק מעליו עול מצוות, אין הפירוש שהוא פורק עול שהוטל עליו בזמן קדום בעת נתינת התורה, אלא העול הוא חדש תמיד הנובע מציווי השם שאינו פוסק לרגע. וזו כוונת הירידי "על חטא שחטאנו לפניך בפריקת עול", שאנו פורקים מאתנו בכל רגע את העול הנצחי המוטל עלינו לעולם.

